

KÉPZŐMŰVÉSZET

AZ „ÖREG KUBÁT” KÉPEI

Jövőre lesz nyolcvanéves, de az öreg jelzöt Kubát József neve mellé már négy évtizede szinte kötelező érvénnyel mindenki kiteszi. Ma már ezen senki sem csodálkozik, hiszen ő a szabadkai festők legkorosabbja, de az valóban meglepő, hogy öregként emlegették már 1946-ban a szabadkai festőtanfolyam résztvevői is, pedig akkor még a negyvenen is innen volt. Úgy tűnik, ő azok közé az emberek közé tartozik, akik öregnek születtek; viselkedése, de talán még mozgása is öreges lehetett már négy évtizeddel ezelőtt is. Csendes és húzódo természetével magyarázható az is, hogy annak idején ún. „munkásfestőnek” deklarálta magát, amivel eleve egy második vagy harmadik vonalba állt, és alkalmat adott sokaknak, hogy távol tartásuk maguktól, ne zavarja köreiket azoknak, akik néha erőszakosan tolokodtak a képzőművészek ilyen-olyan egyesületeibe és csoportosulásaiba, hogy aztán tényleges iskolai végzettségük híján, ma már „akadémiai” festőkként tartassák számon magukat. Velük ellentétben Kubát József soha sehova nem akart tartozni, nem kérvényezett és kilincsel, csak festegetett és rajzolgatott, mintegy kedvtelésből, mit sem törődve azzal, hogy amatőrnek vagy naivnak, őstehetségnek vagy éppenséggel nem hivatásos festőnek tartják-e.

Kútfürő munkáscsaládban született 1907-ben, a szép iránti érzéket zenészkedő nagyapjától örökölte. Nemcsak rajzolt, hanem zenészkedett és verseket is írt. Egy osztályba járt Laták Istvánnal, aki akkor még festőnek készült, osztálytársa volt Szilágyi László festő is, aki majd 1945. július 9-én Željko Kujundžić szobrasszal állít ki, s ez lesz a felszabadított Szabadka első képzőművészeti rendezvénye. Nos, a sors érdekessége, hogy a két festőnek induló osztálytárs mellett Kubát József verseket faragott, ő volt az osztály költője.

A költő titokban mégis elsősorban a festészethez vonzódott, de nem kizárt, hogy éppen robusztusabb természetű osztálytársai ejtettek sebet önbizalmán, viszont az is igaz, hogy már tizenhét évesen adja el első virágcsendéletét, 40 dinárért, azaz egy akkori napszám áráért. Első tanára a Pestről érkezett Csincsák Elemér (1893—1944) festő volt, de eljárt Oláh Sándorhoz is, barátkozott Farkas Bélával, a háború után pedig ott találjuk a festőtanfolyam hallgatói között, akiket Hangya, Jenovac és Dejanović oktatott, amelyet máig a legnagyobb tisztelettel emlegetnek. Ezen a tanfolyamon még együtt van mindenki, aki festőnek készül, hogy aztán az 1949 novemberében rendezett helybeli kiállítással meginduljon az a folyamat, amely „értékesekre” és „kevésbé értékesekre” osztja a benyújtott munkákat, s természetesen az alkotókat is. Ez a polarizálódás 1952 végéig tart, amikor is a helybeli képzőművé-

szek hagyományos kiállításán már csak az ún. Képzőművészeti Szekció tagjai állíthatnak ki. Nos, a szekció megalakulásával kirekesztették sorraiból az amatőr, a munkás- és még számtalan jelzővel illetett festőket. Helyére került-e ezzel sok minden Szabadka képzőművészeti életében vagy sem, azt csak egy részletesebb elemzés mutathatja majd ki, tény viszont, hogy Kubát József a kirekesztettek sorsára jutott, de ebből nem csinált kérdést. Továbbra is azt tette, amire belső kényszere hajtotta.

Joggal nevezhették öregnek a festőtanfolyam résztvevői, hiszen ekkorra már majd három évtizedes képzőművész múltja volt. Öregnek lenni sem nem érdem, sem nem szégyen — gondolhatta Kubát József, s nem törődve mindazzal, ami a képzőművészetben zajlott, expresszionista képeket festett. Eleinte portrékat, csendéleteket, majd 1965 táján felhagy ezzel, s mindinkább hatalmába keríti a „ház” mint téma. Méghozzá nem is akármilyen ház, hanem olyan, amely tulajdonképpen nem is létezik, illetve csak valahol a valóság és a kubáti képzelet mezsgyéjén a falusi házakra emlékeztet, alacsony, kisablakos, vert falú, verandás. De szinte az ablakperemig föl van „ásva”, és leginkább csak égő gyufaként parázsló piros teteje látszik, pontosabban: virít a fák vagy sűrű bokrok közül. Kubát rendkívül sűrű pasztával dolgozik, úgy tűnik, mintha spachlival rakná föl vásznára a festéket. Éppen ezért nem is a téma az, ami az ember fantáziáját izgatja, hanem egészen sajátos koloritása. Kubát minden festményén van egy égő pont, egy akcentus, amire épít, ezt a hangsúlyos valamit járja körül, arról tudósít a maga egészen sajátos módján. Ezt becsülte benne Sáfrány Imre, ezt szereti Milan Konjović is.

Kubát képei őszinte és spontán megnyilatkozások, egy-egy érzés festői megfogalmazása. Talán azt is mondhatnánk, hogy képe a lélekben lejátszódó események tükre. Hogy festészete nem elég témagazdag, hogy ismétli is önmagát, nem von le semmit értékéből.

Kubát József szerintem a szó legpozitívabb értelmében naiv festő, akinek egy nagy, kiaknázhatatlan témája van: a gúnyból és szegénységből, a nyomorúságból való felemelkedés. A háború utáni falusi-kisvárosi életérzés festői megtestesítése.

A nagyapától örökölt szép szeretetét is beépítette festői életérzésébe. Saját tehetsége és a festőiskola adta útravaló elégnek bizonyult egy sajátos stílus kialakításához, amelynek felismerhető és egyéni jegyei vannak.

Nem kísérletezett, nem foglalkoztatták elméletek, sosem vágott neki az ismeretlennek, egyszerűen megmaradt annak ami, s aminek alapján mindig azonnal felismerhetők az „öreg Kubát képei”. De jaj neki, ha egyszer mégis bebizonyosodik, hogy nem volt „amatőr”.

Bela DURANCI